

“Vi har en del problem framför oss.”

Utdrag ur ”Opium, heroin, Subutex – ett globalt reportage av Pelle Olsson©
Händelserna utspelar sig i maj 2006. Det har gått några år sedan dess och
problematiken med säkerhetsläget, fattigdomen och opiumodlingarna och har bara
förvärrats.

1.

Överallt runt Faizabad, provinshuvudstaden i Badakshan, blommar opiumvallmon. Vita, röda och rosa blommor. På några åkrar är de lila. De karakteristiska frökapslarna är fortfarande gröna nu i början på maj. Först om sex veckor är det dags att skörda opiet genom att skära skårar i kapslarna så att den trögflytande råsaften rinner ut och torkar till råopium.

Nedanföret ett av fälten står en man och en pojke och fyller igen gropar i grusvägen. Mannen tittar upp och sätter spaden i marken. När han får frågan om en intervju rycker han bara på axlarna.

Salim, heter han, 20 år gammal och redan familjeöverhuvud för 14 personer; yngre systrar och bröder, modern, några kusiner. Pojken bredvid är hans lillebror.

– Ja, det ser ut att bli en bra skörd, säger han. Det har regnat mycket i vår och sen har det varit en hel del sol.

Han är smutsig i ansiktet, det är turbanen, västen och långskjortan också. Rösten är ljus, men skarp.

– Jag vet att det här är farliga saker. Det kommer att användas till narkotika. Men jag har inget val.

Salim äger tre jerib åkermark. (En jerib är 2000 m²). Större delen av arealen använder han för att odla foder till korna, men på en tredjedel av marken växer opiumvallmo. Två kor, potatis, grönsaker till husbehov och så opium. På det ska han försörja hela hushållet.

– Opium är min enda möjlighet. Om jag skulle odla vete, som regeringen vill, får jag 10 000 afghani för hela skörden. Odlar jag opium får jag ihop 10 pund (4,5 kg) och kan sälja det för 100 000 afghani till smugglarna.

Salim talar alltså om årsinkomster för hela hushållet. 1500 kronor eller 15 000 kronor. Tittar man på statistiken från [UNOD](#) (United Nations Office on Drugs and Crime) över opiumpriserna har Salim överdrivit vad han kan få för opiet. Under de senaste åren fick opiumböndena i Badakshan omkring 1000 kr/kilot för råopium. Dock fluktuerar priserna kraftigt från år till år och från provins till provins. Att odla opium istället för vete innebär ändå att familjen kan äta sig mätt varje dag och dessutom ha råd med lite kläder och att reparera huset.

Han greppar spaden igen. Blicken är trött. Att ställa upp på fotografering blir det inte tal om. Han vill ändå inte vara ovänlig så han skickar fram sin lillebror att posera framför kameran i opiumfältet.

2.

I huvudstaden Kabul pratade jag veckan innan med en helt annan ung man. Abdul

Haleem Wahidi, 25 år och administrativ chef på det nybildade anti-narkotikaministeriet, [Ministry of Counter Narcotics](#). Mörk kostym och slips. Talar perfekt engelska, men lågmäلت, nästan försynt.

– Vår uppgift är att se till att regeringens policy efterlevs. Vi ska samordna alla insatser mot narkotika, berättar han. Det är så många bidragsgivare och utländska organisationer inblandade och därför svårt att överblicka.

Wahidi har inget eget rum trots att han är minister [Habibullah Qadiris](#) högra hand och nyligen var med honom på officiellt besök Europa. Tre andra tjänstemän sitter bakom sina skrivbord och tar emot besökare. Folk kommer och går. Snett bakom mig sitter en schweizare och berättar för några andra biståndsarbetare om ett projekt med jordgubbsodlingar. Han pratar så högt att jag hör varenda ord vilka han illustrerar med tabeller och bilder på sin laptop.

En ännu mer högljudd amerikan, klädd i en grå väst med väldigt många fickor, står mitt på golvet och diskuterar med två afghaner.

[Haleem Wahidi](#) och de övriga tjänstemännen har en gigantisk uppgift att lösa. Afghanistan producerade 4100 ton opium förra året. Om allt detta skulle förädlas till heroin räcker det till uppåt 500 ton. Trots alla insatser – eller påstådda insatser – kommer opiumproduktionen under 2006 att öka till den högsta någonsin i landets historia. Skörden beräknas till över 6100 ton. Det är 92 procent av världsproduktionen. Odlingsarealen ökar från 104 000 hektar till 165 000. Opium i den skalan har ingen lång historia i Afganistan, men växten har odlats för lokala behov i hundratals år, inte minst i Badakshan.

Odling och smuggling sker nästan helt öppet. Det finns även en stor herointillverkning inom landets gränser, fast i mer hemliga laboratorier. Ändå är det sällsynt att någon grips och åtalas för narkotikabrott.

– Ja, vi har en del problem framför oss, säger Wahidi utan att ändra en min. Allt han säger under intervjun är underdrifter. Han slösar inte med adjektiv när han summerar situationen i landet.

– Först och främst den dåliga ekonomin, sedan säkerheten. Regeringen har inte kontroll över alla provinser och kan därför inte se till att lagar och sanktioner fungerar. Det är särskilt svårt när vissa områden saknar vägar och bara kan nås med mulåsnor och hästar. Det finns också en kulturell fientlighet. Den som bor på ett visst ställe accepterar inte att det kommer någon utifrån, till exempel regeringen i Kabul, och bestämmer över dem. Under senare år har vi dessutom fått en mer organiserad brottslighet som ägnar sig åt narkotikasmuggling. De har ofta större resurser än polisen.

Wahidi påpekar att det trots allt har hänt mycket positivt under senare år. Det har skapats särskilda narkotikadomstolar, en nationell polisstyrka håller på att byggas upp, lagarna har stärkts, administrationen har förbättrats i de flesta provinser. En annan faktor på pluskontot är religionen. Droger fördöms i Koranen och Afghanistan är ett mycket muslimsk nation.

– Vår regering är beslutsam att göra något. Att bekämpa opium är en viktig fråga. [President Karzai](#) har själv sagt att “om vi inte kan utplåna opiet så kommer opiet att utplåna Afghanistan.”

– Hur kommer det att ha lyckats om tio år, om du är realistisk?

Den unge topptjänstemannen ler åt den naiva frågan som han antagligen fått alldeles för många gånger.

– Om jag ska vara realistisk, så är det svårt att säga.

3.

Tillbaka i Badakshan där regeringen under 2005 lyckades förstöra drygt hälften av alla opiumfält i sina utplåningskampanjer. Och kampanjerna fortsätter intygar Mohammed Alem Yaqubi som är samordnade för UNDOC:s insatser i provinsen.

– Så kampanjerna har varit framgångsrika?

– Det är inte vårt jobb att bedöma, säger han. UNODC ska bara dokumentera vad som gjorts och rapportera det vidare.

Han sitter bakom sin dator med fläkten rakt i ansiktet. Det är redan mycket hett här i början på maj. Yaqubi är irriterad över att internetförbindelserna inte fungerar. Ändå är han, som alla afghaner jag träffar, ytterst hjälpsam. För min skull har han stannat kvar på kontoret flera timmar extra och ordnat en rad möten åt mig. När jag frågar om jag kan få följa med på någon utrotningsaktion tvekar han dock.

– Stämningen bland odlarna kan bli ganska upprörd vid såna tillfällen.

– Desto hellre vill de prata med en utländsk journalist.

Yaqubi tar återigen upp sin mobiltelefon – något stationärt telefonnät finns inte i Afghanistan – och efter några samtal har han redan ordnat de erforderliga kontakterna. Avresan mot odlingarna kommer att ske utanför Yaqubis kontor klockan åtta i morgon bitti.

Vi är fyra personer som ger oss av på de gropiga och slingriga grusvägarna mot opiumfälten. Jahved som kör den fyrhjulsdrivna minibussen med hög markfrigång, Shafi min tolk och livvakt samt vår vägvisare, narkotikapolischefen i Faizabad, Azizullah Hafizi. Bilen hoppar och kränger så att alla fyra studsar upp och ner på sätena.

Jag försöker intervjua Hafizi men det är svårt att föra några anteckningar eller ens höra vad han säger på grund av motorljudet.

– Här odlades opium förut, nu odlar de vete och potatis, ropar Hafizi och pekar längs vägen.

Han berättar att opium odlas i tio av Badakshans 27 distrikt. Provinsen har den tredje största produktionen i Afghanistan efter Helmand och Ghor som till stor del kontrolleras av talibanerna. Badakshan har dock alltid varit talibanfritt och därför relativt säkert för en västerlänning. Varje vecka publicerar ANSO, Afghanistan Non-Government Organisation Safety Office, en 30 sidig rapport där alla kända incidenser är dokumenterade. I Badakshan inträffade förra veckan bara en granatattack i distriktet norr om Faizabad med en dödad tolk och sårade fyra regeringssoldater samt en explosion utan personskador utanför en byggnad som tillhörde en icke namngiven frivillig organisation. I de mer oroliga talibantäta provinserna läser jag om kidnappningar, avskurna huvuden, självmordsbombare och överfall. Måltavlorna är framför allt den egna regeringens representanter och de

främmande militärerna. Först på tredje plats kommer utländska hjälporganisationer och västerlänningar i största allmänhet.

Det är ett storslaget landskap vi reser igenom. Vart man än vänder blicken i Afghanistan ser man höga berg i bakgrunden, ofta med snö på topparna, och här i Badakshan är det dessutom frodigt och grönt i dalgångarna. Men byarna vi passerar är dammiga med trånga gränder och hus av soltorkat tegel. De har samma bruna färg som landsvägen och åkrarna runtomkring. Ibland uppfattar man inte ens att det är bostäder – det ser ut som murar ut mot vägen med små gluggar i. Gång på gång spärras vår framfart av fårhjordar med hundratals djur och deras herdor med långa trästavar. Chauffören Jahved får bokstavligen tränga bussen genom djurhoparna, decimeter för decimeter medan han utbyter det jag uppfattar som vänliga kommentarer med herdarna.

Efter några timmar, men inte särskilt många mil, kommer vi till staden Baharak. Här finns Badakshans enda belagda vägbanan, en 600 meter lång betonggata bekostad av någon biståndsorganisation. Vägsträckan är kantad av affärer, restauranger och enkla varustånd, men när vi kommer fram till ett torg har gatubeläggningen upphört och bilen börjar skumpa igen. Hafizi hoppar av för att prata med sina lokala kollegor på polisstationen. Han är borta ganska länge och folk tittar nyfiket in i bussen. Jag vill gå ut, men Shafi tycker att jag ska stanna kvar.

– Du är den enda västerlänningen här, Mr Pelle, säger han.

Shafi har aldrig varit i Badakshan förut. Det är främmande mark även för honom. Att komma från huvudstaden på något slags offentligt uppdrag är ingen merit här. Därför har han sin långa armékniv dold under bilsätet. Han har varit soldat och vet hur man använder stickvapen.

Hafizi kommer tillbaka i sällskap med Baharaks polischef. En bredaxlad man i grön uniform. Jag kan antligen gå ur bussen och sträcka på benen. Polischefen pratar snabbt, hela tiden halvt bortvänd. Shafi hinner inte översätta.

– Vi ska vänta här, säger han bara när polischefen tystnat.

Hafizi och polischefen går vidare till en annan byggnad för nya överläggningar. Shafi röker flera cigaretter efter varandra. Jag betraktar männen som passerar och de tittar tillbaka. Så är det i Afghanistan; även främlingar ser varandra i rakt in i ögonen utan att vika undan med blicken. Ibland vänligt, ibland enbart forskande men alltid intresserat. Det är få kvinnor ute på gatorna och nästan alla bär burka med ansiktet dolt bakom ett galler av tyg.

Plötsligt händer det saker. Hafizi kommer tillbaka med en äldre man som eskorteras av en soldat med ett Kalakov maskingevär på ryggen och ett svart bälte med radiotelefon och dolk. Den äldre mannen heter Mohammed Juhra och är stadens borgmästare. Han hälsar stillsamt på mig.

– Vi är mycket glada att du kommit hit för hjälpa oss i vårt svåra arbete, översätter Shafi hans replik. Det är en välgärning att du skriver om vårt stora problem så att världen får veta.

Efter ytterligare några artighetsfraser sveper Juhra sin ljusbruna mantel över de vita kläderna och sätter sig i en mörkblå Land Rover. Soldaten tar plats i baksätet. Tydligt är det meningen att vi ska följa med. Ingen i vår buss verkar veta vad som ska hända.

– Vi ska titta på när de förstör opiumfält nånstans, tror Shafi och Hafizi.

– En sån där bil skulle man ha på de här vägarna, säger Jahved och har svårt att hänga med Land Rovern som försvinner i ett dammoln.

Vi passerar ett grönskande slättlandskap, men likafullt är vägarna mycket krokiga. Efter en timme börjar det slingra, inte bara åt höger eller vänster, utan uppåt. Minibussen slirar och kränger. Löst grus sprutar om hjulen och nerför slänten. Borgmästarens fordon måste stanna och vänta på oss. Efter ytterligare en halvtimme är vi upp på en högplatå. Det är dimma i luften och alldeles tyst när bilmotorerna stannar. Bredvid oss ligger en muromgärdad gård i gul lera.

Soldaten försvinner några hundra meter bort medan han högljutt anropar någon på radion. Detta för att få kontakt med de trupper som arbetar med att röja opiumfälten, får jag veta. Han kommer tillbaka och skakar på huvudet.

En man med ett barn på armen kommer ut genom en port i muren. Han hälsar varmt på Mohammed Juhra med kindpussar. Det är uppenbart att de är nära bekanta. Efter några minuters samtal nickar borgmästaren åt oss att följa med.

Vi promenerar i en lång rad på en mjuk stig genom en lummig trädgård med äppelträd i långa rader. När vi kommer vi fram till ett lusthus tar alla av sig skorna och vi slår oss ner på tjocka madrasser. En tjänare kommer springande med fler dynor som ryggstöd. En annan tjänare dyker upp med en vattenkanna och handfat. Jag ombeds först av alla att hålla fram händerna för att få dem tvättade. Sedan ställs skålar med gräddig, kryddad yoghurt och enorma platta bröd framför oss.

Den enda från vårt sällskap som inte tagit plats är soldaten. Han går i vida cirklar runt lusthuset och ropar i sin radio.

Jag tittar på klockan och ber att få ställa några frågor till borgmästaren. Han ler och säger att först ska vi äta.

En timme senare åker vi tillbaka till Baharak och sedan Faizabad. Vi hinner precis innan det blir mörkt på vägarna. Några förstörda opiumfält eller några militärer som arbetar med detta har vi inte fått se.

– En väldigt fin teaterföreställning för din skull, Mr Pelle säger Shafi.